
FESTIVALI U KINI

Kina, zemlja duge istorije i tradicije u svetu je verovatno najpoznatija po svojim kulinarskim specijalitetima i festivalima koji se odlikuju nesvakidašnjim vatrometom boja, plesom, radošću koja se vidi u očima svakog učesnika. Pojedini tradicionalni kineski festivali vode poreklo iz najstarijih istorijskih dinastija – Šang (1600-1066. g.p.n.e.) i, nešto kasnije, dinastije Ćin (221-206. g.p.n.e). Drugi su se pojavili mnogo kasnije, tokom dinastija Ming (1368-1644) i Ćing (1644-1911). Kako su se država i društvo razvijali, tako su i običaji i navike ljudi poprimili nove oblike: neki festivali su izgubili originalno značenje i dobili nov religiozni sadržaj ili se slave kao uspomena na istorijske ličnosti i događaje – takvi su Festival lampiona, festival Ćingming, Festival zmajevih čamaca, Festival sredine jeseni. Postoje praznici isprepleteni mitovima, kao što je Prolećni festival zmaja. S druge strane, neki slave pretke i određena stara božanstva, ili predstavljaju molbu za obećavajuću budućnost, a to su Festival gladnih duhova, Festival boga kuhinje i, kao najvažniji od svih, Lunarna nova godina, odnosno Prolećni festival.

U prošlosti su ovi festivali za običan narod značili mnogo više od puke svečanosti. Nova godina je predstavljala i početak proleća i poljoprivrednih radova od kojih je većina stanovnika Kine i zavisila. Pripreme za festivale bile su opsežne i ozbiljne, ponajpre zato da bi se nebo usrdno zamolilo da podari “dobre vetrove i pravovremene kiše” u nastupajućoj godini.

Prolećni festival je svakako najpopularniji i najvažniji kineski tradicionalni festival. Njime se obeležava dolazak nove godine po lunarnom kalendaru. To je istovremeno i doba okupljanja porodice i vreme kada se obnavlja duh. U ovo vreme obnavlja se i plodnost zemlje, a ljudi su nekada morali da podmire sve du-

gove do tada, tako da je Prolećni festival bio tačka promene i kretanja iznova ka boljem životu i većem uspehu u godini koja dolazi.

U prošlosti, dvadeset dana pred ovaj praznik, kuće su se podrobno čistile, kapije i zidovi su farbani, vršene su opravke u domovima, a sve s ciljem da se ubrza odlazak stare godine zajedno sa svim nevoljama. Običaj detaljnog čišćenja kuće pred novu godinu održao se u Kini i do danas. Kao i u zapadnim zemljama, i u Kini je ovaj period najpovoljniji za trgovce, ali samo do prvog dana nove godine. Nekada su se radnje zatvarale na ovaj dan i svi poslovi su prestajali najkasnije do 16. u mesecu.

Kada se žurba oko pripremanja završi, na vrata i druga mesta u kući i prodavnicama, kače se dugačke trake crvenog papira koje predstavljaju molbu i želju da sreća prati porodicu. U trgovinskim radnjama na trakama su izražene želje za dobrim poslovanjem i velikim prihodima, u restoranima da gostiju bude koliko i oblaka. U privatnim kućama želje se tiču zdravlja, dugovečnosti, mnoštva sinova ili uspeha u poslu. Ove trake crvenog papira najpre su bile postavljane u dvorovima, a čak ih je i sâm car kaligraski ispisivao, da bi kasnije ovaj običaj preuzeli svi koji su ovim putem želeli da doprinesu sreći i bogatstvu svoje porodice.

Priprema hrane je oduvek bila veoma važan deo priprema za Novu godinu. Hrane je moralo biti dovoljno da zadovolji i ljude i bogove, a unapred je spremno mnoštvo jela, jer u prvim danima nove godine nije bilo dozvoljeno koristiti noževe ili druge oštre predmete kako se ne bi “odsekla” sreća. Najomiljenije jelo na jugu Kine bio je slatki pirinač kivan na pari, dok se na severu pripremao *mantou* (hleb spremljen na pari) i valjušci punjeni mesom.

Od 1911. godine i zasnivanja republike, Lunarna nova godina preimenovana je u Prolećni festival, ali još uvek predstavlja najznačajniji festival u Kini. U gradovima se zvanično proslavlja tri dana, a u selima slavlje traje i duže, u zavisnosti od poslova i potreba u toj oblasti. Širom Kine, to je vreme porodičnih okupljanja, poseta prijateljima, period odmora od napornog rada i doba kada se upražnjavaju mnoge zabavne aktivnosti. Ono što povezuje prošlost i sadašnjost jeste želja za blagostanjem i srećom, s tim što su nekadašnje navike i običaji koji su uporište imali u praznovericama, danas poprimili nove oblike i praznik se

proslavlja uz uživanje u postignućima i s verom u budućnost.

I pored mnogobrojnih obaveza koje Kinezi danas imaju, pripreme za festival počinju desetak dana pred proslavu. Može se primetiti usporavanje poslovnih obaveza, dok gužva u prodavnicama postaje sve veća. Deca dve nedelje pred festival bacaju petarde i prskalice, a atmosfera se postepeno zagrejava. I danas se velika pažnja pridaje jelu i piću, tako da je hrana još uvek najčešći poklon. U ovom periodu ne čisti se samo unutrašnjost domova, već se s posebnom pažnjom sređuju i gradske ulice i trgovi. Na javne zgrade kače se veliki lampioni s resama, kao i papirne trake na kojima danas obično piše samo nekoliko reči, kao što su “Nova godina” ili “Prolećni festival”. Kinezi Novu godinu dočekuju kod kuće, u krugu porodice i tada članovi međusobno razmenjuju sitne poklone, nakon čega sledi gozba, kada se u mnogim porodicama na centar stola stavlja cela riba koja simbolizuje jedinstvo porodice. Zatim svaka domaćica na sto iznosi sve najbolje što ta porodica ima kako bi pokazala koliko je bilo uspeha u prethodnoj godini i da izrazi želju za još većim blagostanjem u nastupajućem periodu. Prvog dana nove godine posećuju se rođaci, a drugi i treći dan rezervisani su za prijatelje i poznanike. Kako je nekadašnji vatromet na ulicama zabranjen zbog bezbednosti, buke i zagađenja, mnogo Kineza ipak ne želi da propusti takav ugođaj pa se često u domovima mogu čuti kasete sa snimljenim zvucima prskanja i pucketanja petardi i raketa.

Danas je Prolećni festival praznik radosti, doba svedenja računa, pravljenja planova, ali i period opuštanja kada svaki Kinez beži u okrilje porodice koja mu može pomoći da zaboravi sve brige i nevolje. Kolika je važnost ovog praznika, govori i činjenica da zaposleni mogu dobiti i do sedam dana odmora, a nacionalna televizija CCTV prenosi proslavu festivala iz svih krajeva Kine.

Festival lampiona ili “gozba prvog punog meseca” proslavlja se 15. dana prvog lunarnog meseca. U prošlosti je slavlje započinjalo nekoliko dana po dolasku Nove godine i obično se nastavljalo sve do 18. u prvom mesecu, a u nekim seoskim sredinama čak i duže, a to je bio vrhunac Prolećnog festivala. Praznik se proslavljao ili veoma jednostavno ili izuzetno rasko-

šno, u skladu s finansijskim mogućnostima ili nivoom kulture domaćinstva.

Po nekim izvorima, Festival lampiona nastao je u davna vremena kao ceremonija koja je najavlјivala sunce i buđenje prirode nakon zime; postoje i izvori koji tvrde da je to isprva bila ceremonija prizivanja kiše prilikom prolećne setve. Vremenom, težište više nije bilo na ceremonijama u čast božanstava i nadljudskih sila, već su se pisale pesme u čast raskošnih lampiona i organizovale su se svečanosti u kojima je učestvovao običan narod, ali ponekad i sami vladari sa svojom svitom.

Kina je velika zemlja, a to podrazumeva i veliki broj običaja koji se razlikuju od provincije do provincije. Danas, kako je život sve brži i neizvesniji, čak i u ruralnim oblastima malo se pažnje obraća na tradicionalne običaje. U provinciji Fudian običaj je da se upali onoliko lampiona koliko ima članova porodice. Ponekad se stavlja i nekoliko lampiona više da bi se izrazila želja za većim potomstvom. Pored vatrometa i hrane, ljudi uživaju u mnogobrojnim aktivnostima kao što su ples na štulama, ples magarca, a svakako su najpopularniji plesovi zmaja i lava. Omiljena vrsta zabave u provinciji Guandong nekada su bile lјuljaške i vrteške, običaj koji potiče iz dinastije Tang (618-907), a koji je kasnije prihvaćen i u Koreji.

Indijski žongleri i krotitelji životinja došli su u vreme dinastije Tang u Kinu, donoseći sa sobom neku vrstu "lavljeg plesa". U Kini je ova vrsta igre prihvaćena, ali kako nije bilo lavova, ljudi su se prerusavali – jedan čovek je upravljao glavom, a nekolicina je držala telo. Najranija forma ovog plesa igrana je u cilju teranja demona. I u selima i u gradovima mnogobrojne trupe uz zvuke gonga i bubnja izvodile su ovaj ples, idući od kuće do kuće i zabavljajući oduševljenu publiku. Danas se "lavli ples" sigurno može videti u okviru nekog akrobatskog programa. Plavi i žuti lavovi igraju, okreću se i skaću, prevrću očima, zvone zvončićima, prikazujući zadivljujuću spretnost i okretnost.

Kao i većina kineskih tradicionalnih festivala, i ovaj je umnogome povezan s hranom. Jedan od najraširenijih običaja je "jedenje *taroa*¹ pod lampionima". Pred ponoć se svi članovi porodice okupljaju i jedu ovaj

---

¹ *Taro* – vrsta jela.

specijalitet. Po jednom verovanju, ovako je vid postajao bistriji. Drugi kažu da je ovaj običaj trebalo da onemogući seobu duše nakon smrti. Možda i najpoznatija jela, karakteristična za Festival lampiona, jesu *tang juan* ili *juan siao*, kuglice od brašna i pirinča punjene različitim vrstama slatkih nadeva, a koje se služe u supi.

Nakon 1949. godine² došlo je do promena. Pedesetih godina prošlog veka na selu su bile organizovane raznolike aktivnosti, mahom pripremane od strane seoskih opština. "Kulturna revolucija" krajem šezdesetih zabranila je obeležavanje ovog festivala jer se smatralo da je njegov sadržaj feudalni i kapitalistički. U to vreme uništavani su čak i kostimi i oprema izvođača. Sa završetkom revolucije ponovo je započeta proslava ovog festivala, ali danas nema zvaničnog odmora za ovaj praznik.

Festival Čingming je za Kineze dan kada se prinose žrtve precima. U prvo vreme praznik se slavio trećeg dana trećeg meseca po kineskom lunarnom kalendaru. Iz nepoznatih razloga, vremenom je njegovo proslavljanje počelo na osnovu sunčevih mena, tako da je to, zapravo, peta od ukupno 24 sunčeve mene.

Po gregorijanskom kalendaru, to je 4. ili 5. april.

Kako mu ime i nagoveštava, očekuje se da ovoga dana nebo bude vedro i sunčano. Pored Festivala lampiona, i ovaj praznik obeležavao je buđenje prirode nakon zimskog sna. Međutim, ovaj praznik je, pre svega, posvećen duhovima predaka koji su nadmoćni u odnosu na čoveka i prirodu. Duh nadživljava telo i njegove moći mogu služiti i dobru i zlu. Možda u tome leži i poreklo godišnjih ceremonija na groblju toga dana – težnja da se udovolje i umire ove natprirodne sile.

Glavne aktivnosti održavale su se na groblju, gde svaka porodica čisti okolinu porodične grobnice. Zatim su se prinobile žrtve – hrana, čaj i vino, zajedno sa svećama koje su se postavljale na svakoj strani oltara (na najstaknutijem mestu grobnice) ili na nadgrobnoj ploči. Nakon toga izvodila se ceremonija. Svi muški članovi porodice izvode običaj *ketou* – tri puta padaju na kolena i tri puta se klanjaju. Spaljivao se papirni novac – to je, po verovanju, trebalo da po-

---

² Osnovana Narodna Republika Kina

kojniku obezbedi prihode i u narednom životu. Preko spaljenog novca posipalo se vino, a iznova napunjena čaša se vraćala na mesto posle čega se ponavljao *ketou*. Hrana se jela na groblju ili su je nosili kući. Kod kuće se opet prinosila žrtva za porodičnim stolom, kada je na poslužavnik postavljana hrana, sveće, tamjan, zimzelene grančice ili pšenica.

Za vreme carevine vladari, visoki zvaničnici i najimućniji, tokom života podizali su svoje "večne kuće". Ti veličanstveni mauzoleji obično su obuhvatali hramove, paviljone, kule i predivne vrtove. Carevi su imenovali svoje konkubine za domačice ovih odaja. Sve ove zgrade bile su opremljene svim onim što je već postojalo u pravoj palati: figurama od porcelana, zlatnim i srebrnim posudama za prinošenje žrtve, vezenom svilom i mnogim drugim predmetima. Način na koji je birano mesto za izgradnju grobnice zasnovan je na geomantičkom principu -nauci "vetra i vode". Geomant je davao uputstva koja su se u potpunosti morala ispoštovati da bi se osigurali sreća i bogatstvo. Naravno, siromašni svet gradio je porodične grobnice na sopstvenim imanjima ili u prirodi, dok su bogati mogli da tragaju za odgovarajućom lokacijom. Ako u tome ne bi uspeli na vreme, kovčeg bi privremeno bio čuvan u budističkom ili porodičnom hramu.

Pored aktivnosti na groblju, ovaj festival je u prošlosti podrazumevao i mnoge druge programe: igre loptom, borbe petlova, trke pasa. Puštanje zmajeva je bilo izuzetno interesantno Kinezima, što potvrđuje i velika popularnost u veoma dugom razdoblju kineske istorije: tehnika građenja zmaja bila je neprestano usavršavana, a u jednom trenutku je čak zmaj služio u vojne svrhe, za izviđanje. Danas postoje razni oblici zmaja, naročito zanimljivi deci: leptiri, žabe, zvezde, Mesec, kao i razne istorijske i legendarne ličnosti. Međutim, puštanje zmajeva odavno nije vezano samo za festival Čingming i danas, kad god je lep dan i duva lagan vetar, ovo je veoma popularna aktivnost.

U gradovima moderne Kine ovaj praznik se obeležavao odavanjem pošte herojima Kulturne revolucije. U unutrašnjosti se tradicija jos uvek održava. Ovaj datum i dalje mnogima predstavlja dan kad se obilaze grobovi predaka, spaljuje novac i prinose skromne žrtve. Međutim, ovaj dan je i dalje simbol nade i vere, to je praznik kojim se obeležava dolazak proleća, buđenje i obnavljanje prirode, a tako i početak novih poglavlja u životima ljudi.

Festival zmajevih čamaca (Duanwu jie) obeležava se petog dana u petom mesecu lunarne godine. Slavlje se odigrava usred letnje sezone, kada je prilično toplo a pljuskovi česti, ali ipak ima dosta prijatnih dana. To je doba letnje dugodnevice, koja je u najranijim vremenima bila blisko povezivana s ceremonijama žrtvovanja u vezi s ribolovom, lovom i plemenskim ratovanjem. U Kini su milioni ljudi živeli u rečnim dolinama, tako da su ove ceremonije vremenom posvećivane samo rečnom bogu. Smatralo se da u reci obitava zmaj koji reguliše kako tok reke, tako i količinu padavina potrebnu za poljoprivredu i opstanak čoveka. Za vreme letnje ravnodnevice zmaju su bile prinošene žrtve, a pošto nakon ovog perioda nastupa kišna sezona, ovim žrtvama su ljudi molili da ne dođe do velikih poplava, ali i dugotrajnih suša. Zmaj je tako postao božanstvo, ne samo među narodom Han³, već i među nekim nacionalnim manjinama na jugu Kine.

Običaj po kome je festival i dobio ime već stotinama (hiljadama?) godina se održava na ovaj dan. To su trke čamaca, čiji pramac predstavlja izrezbarenu glavu zmaja. Čamci su veoma uski, ali mogu biti dugački i do 30 metara, i svakim upravlja 8-15 parova veslača. U nekim oblastima veslači sede i koriste kratka vesla. U drugim, opet, stojeći upravljaju veoma dugačkim veslima. U središnjem delu šamca stoje dva čoveka – jedan udara u bubanj, a drugi u gong. Na pramcu stoji još jedan čovek koji, mašući crvenom zastavicom, usaglašava poteze veslača i bodri ih pevajući pesme o radu.

Od svih običaja povezanih s ovim festivalom, verovatno je najrasprostranjeniji priprema i jedenje *congci*, pirinčanih kuglica s raznim vrstama nadeva koje su umotane u listove nekih biljaka. Priča o nastanku bambusa povezuje se sa smrću pesnika *Ću Juan*-a. Nakon što se pesnik ubio bacivši se u reku, ljudi su u vodu bacali deliće bambusa punjene pirinčom, kako bi odali počast njegovoj duši.

Peti mesec lunarne godine smatran je dobom vrelog, zagušljivog vremena koje olakšava razmnožavanje štetnih insekata i mikroba, prenosilaca raznih zaraznih bolesti. Stoga su i mnogi običaji za ovaj praznik imali za cilj da preduprede štetno delovanje ovih or-

---

³ Najbrojnija populacija u Kini

ganizama. Mnogi su sagorevali realgar, mineral koji sagorevajući ispušta žuti dim i neugodan miris koji je, po verovanju, uništavao insekte. U nekim krajevima starije žene su od crvenog papira oblikovale “pet otrovnih bića”: škorpiona, pauka, guštera, stonogu i zmiju, i postavljale ih u bundevu. Verovalo se da su na ovaj način sva ova otrovna bića zarobljena i bezopasna za ljude. Pojedine prodavnice su prodavale i kolače u obliku ovih pet životinja. Za isterivanje i uništavanje zlih duhova koristilo se i vino od realgara, a danas postoji i naučna potvrda da je realgar veoma podesan za dezinfekciju i zaštitu ljudi.

Pre 1949. god. ovaj festival bio je u nekim oblastima Kine zvaničan praznik škola, banaka i vladinih institucija. Prodavnice su bile zatvarane posle podne, a zatim bi bile održavane trke čamaca ili neke druge praznične aktivnosti. Ovaj dan bio je i povod za gozbe i darivanje poklona, ali je za siromašne takođe značio i da treba izmiriti dugove.

Danas se u Kini na ovaj dan radi uobičajeno. Pa ipak, zasluge Ču Juan-a su još više hvaljene i priznate. Ljudi zaista poštuju ovog velikog patriotu; u novinama se pojavljuju članci posvećeni najvećem pesniku stare Kine, a objavljuju se i čitave studije o njegovom životu i stvaralaštvu.

Praznične aktivnosti nisu tako brojne kao nekada, ali se trke čamaca još održavaju, a od 1980. godine to je čak i zvanična sportska disciplina i svake se godine održava Ču Juan-ov kup. Čamci dugački i više od 100 metara, živopisno obojeni i s glavom zmaja na pramcu loja vodi ka pobedi, zapravo tragaju za telom Ču Juan-a. I pripremanje *congci* je veoma popularno, možda i više nego u prošlosti. Danas se u prodavnicama mogu naći već gotove poslastice, ali većina porodica voli ovaj specijalitet spremljen kod svoje kuće.

Festival sredine jeseni (Mesecev festival) je za Kineze veoma značajan praznik i oni ga proslavljaju s velikom radošću. Prema lunarnom kalendaru, jesenji meseci su 7, 8. i 9. mesec. Ovaj praznik proslavlja se 15. dana u 8. mesecu, tačno na polovini sezone, kada su već prošle letnje vreline, a vreme je sveže, nebo vedro i vetrovi blagi. Ovoga dana Mesec je najudaljeniji od Zemlje i u isto vreme jače sija nego u bilo kom drugom periodu. Kinezi kažu da je tada “savršeno okrugao”.

Poreklo ovog festivala još nije sasvim razjašnjeno. Najraniji izvori ukazuju na cara *Vu Di*-ja (106-89) iz dinastije *Han* koji je prvi započeo trodnevno slavlje. Proslava se sastojala od banketa i “poštovanja meseca”. Tokom dinastije *Din* (265-420) proslave su nastavljene, a ima podataka o tome i u dinastiji *Tang*. U razdoblju dinastije *Ming* (1368-1644) kuće i bašte su se ukrašavale mnogobrojnim lampionima, a vazduh je bio ispunjen zvucima gonga i bubnja.

Ljudi su oduvek bili opčinjeni mesecom kao pojavom – širom celog sveta su se oko meseca i njegovog porekla splele najrazličitije legende. Mesečeve mene su toliko interesovale ljudski rod da se, čak i danas, mnoge prirodne i društvene pojave pripisuju dejstvu meseca: plodnost ljudi i životinja, zdravlje i nastanak bolesti, ljubav i brak, rađanje i umiranje. Seljaci su nekada rast i opadanje meseca koristili da odrede pravo vreme za setvu i žetvu ili za oplodnju životinja.

Kao što su *congci* glavna poslastica za vreme Festivala zmajevih čamaca, tako se i za Mesečev festival vezuju “mesečevi kolači”. S prodajom ovih slatkiša započinje se nekoliko dana pred festival. U prošlosti su postojali razni oblici ovih kolača: pagode, konji i jahači, ribe, različite životinje. Neki su bili ukrašeni slikama zeca, cveća ili boginja. Kolači su slatki ili slani, s različitim nadevima (šećer, badem, kora narandže, šunka, goveđe meso), ali su svakako najpopularniji oni u tzv. *guangdong* stilu, sa istoka Kine, koji se mogu nabaviti u celoj Kini.

Što se tiče poklona, nekada su dobrostojeće porodice razmenjivale poklone, uglavnom kruške, grožđe, narove ili mesečeve kolače. Okrugli oblik ovih darova predstavljao je ne samo Mesec, već i zajedništvo porodice. Uveče na dan festivala kada bi mesec izašao, prinose su se žrtve mesecu. Pošto je mesec povezan sa ženskim ‘jin’ principom, ceremoniju su predvodile žene. Darovi koji su bili namenjeni mesecu bili su postavljani na pet poslužavnika na kojima je bilo raznovrsnog voća: jabuka, breskvi narova (simboli plodnosti) i dinja. Zatim bi bili izloženi mesečevi kolači, ukupno 13 komada, što je simbolizovalo 13 meseci lunarne godine. Nakon toga sipalo se vino u čaše, palio se tamjan i spaljivao novac. Posle prinošenja darova, sve žene iz porodice su, jedna za drugom, vršile obred *ketou*, a ceremonija bi se završavala spaljivanjem slika meseca.

Danas je Mesečev festival najvažniji i najpoštovaniji praznik posle Prolećnog festivala. To je čarobno vreme za decu i mlade čiji je zadatak da starijima osvetljavaju put kako bi odali poštu Mesecu. Ovo je i veliki porodični praznik, kada se familije i prijatelji okupljaju van kuće, spremaju veliku gozbu i posmatarjući nebo govore o prošlosti, o budućnosti, o životu.

